

одночасності, передування і слідування – для вираження як «абсолютного» часу, тобто співвідносного з «моментом мови», так і «відносного» часу, що пов'язує дію, подію, що виражається дієсловом, з іншим дією, подією. У кожній з романських мов в підсистемі абсолютних часів представлені: теперішнє, минуле (в сучасних мовах це, як правило, аналітичне складне минуле) і майбутнє (в більшості романських мов, за винятком румунської, це – форма синтетична).

Категорії часу притаманні елементи суб'єктивізму та психологізму. Тому ступінь прояву такого суб'єктивізму в різних мовах є різним. Від такого індивідуального психологічного сприйняття подій залежить не тільки оцінка їх тривалості, але й діапазон теперішнього часу, який визначає межу між теперішнім і минулим та між теперішнім та майбутнім. Когнітивне моделювання представлення граматичного часу в сучасних романських мовах можливо стверджувати, що граматичному часу відповідає багатомірний простір-час. Воно не може бути розділено на минуле, теперішнє та майбутнє та просто співпадати з кордонами універсального хронологічного часу. Минуле, теперішнє та майбутнє присутні у свідомості як складний кластер, як нерозривно пов'язані одне з одним перцептивно-семантичні фрейми сприйняття часу. Інтегративна когнітивна модель концепту ЧАС ґрунтується на інтегративному підході до глумачення природи концепту ЧАС, що означає не лише поєднання різних поглядів, а й адаптацію нових лінгвокогнітивних методів до традиційного аналізу з метою опрацювання нової лінгвістичної парадигми, в якій концепт розглядається у новому ракурсі, у плані пояснення взаємодії між мовою і мисленням, знанням про навколишній світ та його втіленням у слові.

Література:

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
2. Гак В. Г. Сопоставительная лексикология / В. Г. Гак. – М., 1977. – С. 151–153.
3. Гошилик Н. С. Інтегративна когнітивна модель концепту ЧАС / Н. С. Гошилик // Семантика мови і тексту: матеріали X Міжнародної наукової конференції. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2009. – С. 60–62.
4. Грамматика й семантика романських мов: К проблеме универсалий / Отв. ред. Г. В. Степанов. – М., 1978. – 225 с.
5. Гухман В. Б. Информатика в системе философского доказательства: Учеб. пособие / В. Б. Гухман. – М. : Наука, 1966. – 252 с.
6. Разорёнов Д. А. Когнитивная модель представления грамматического времени в современном английском языке / Д. А. Разорёнов. – Известия ТулГУ. Гуманитарные науки. Вып. 1. – Тула : Изд-во ТулГУ, 2011. – С. 578–587.
7. Anderson J.R. Arguments concerning representation for mental imagery / J. R. Anderson. – Psychological Review. – 1985. – 197 p.
8. Evans V. How We Conceptualize Time: Language, Meaning and Temporal Cognition [Електронний ресурс] / V. Evans. – Режим доступу : <http://www.vyevans.net/EAStime.pdf>

УДК 811.161.2'372.21

Д. В. Козловська,

Донецький національний університет, м. Вінниця

АНТРОПОЕТОНИМ ЯК ПОТУЖНИЙ ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ОБРАЗУ ДЕНОТАТА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЛЮКО ДАШВАР «МАТИ ВСЕ»)

У статті висвітлено роль антропоетоніма як значущого компоненту конструювання образів персонажів роману Люко Дашвар «Мати все». Підкреслено суттєвість значення антропоетоніма як органічної складової ідіостилю представниць сучасної української жіночої прози. Зроблено спробу довести факт важливості добору авторкою особових імен у досліджуваному творі, зафіксовано цінність антропоетоніма, ужитого в тій чи іншій формі, для характеристики взаємин персонажів. Наведено контекстуально найцікавіші приклади використання антропоетонімів.

Ключові слова: фемінна проза, антропоетонім, денотат, особове ім'я, прізвище, апелятив, квалітатив, демінутив.

ANTHROPOETONYM AS A POWERFUL DEVICE OF DISCLOSURE OF THE DENOTATION IMAGE (BASED ON THE LYUKO DASHVAR'S NOVEL «TO HAVE EVERYTHING»)

The role of anthropoetonym as a significant component of constructing characters' images of Lyuko Dashvar's novel «To have everything» is elucidated in the article. The value of meaning of anthropoetonym as an organic component of modern Ukrainian female authors' idiosyncrasy is emphasized. An attempt to prove the fact of importance of authoress' selection of personal names in investigated work is undertaken, the essentiality of anthropoetonym, taken in one or another form, for describing the characters' relationships is fixed. Contextually the most interesting examples of usage anthropoetonyms are given. Personal names are the expressive guides of author's ideas, the important components in the system of graphic means in the woman writer's creative arsenal, because the main task of anthropoetonyms in literature is working for literary-art text, its understanding, adequate interpreting. Masterly handpicked by Lyuko Dashvar characters' nominations allow her to operate with them via a variety of ways: to weave in the story different name options from simple to unexpected, to use method of avoiding naming the characters of each other for transmission a sense of categorical disaffection of addressee, to resort to distortion of name for demonstrating character's affection, to confer diminutives an unusual connotations for them, to apply the plural name forms for creating the effect of typing the characters.

Keywords: feminine prose, anthropoetonym, denotation, personal name, surname, appellative, qualitative, diminutive.

АНТРОПОЕТОНИМ КАК МОЩНЫЙ СПОСОБ РАСКРЫТИЯ ОБРАЗА ДЕНОТАТА (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА ЛЮКО ДАШВАР «ИМЕТЬ ВСЁ»)

В статье освещена роль антропоетонима как значимого компонента конструирования образов персонажей романа Люко Дашвар «Иметь всё». Подчеркнута существенность значения антропоетонима как органичной составляющей идиостиля представительниц современной украинской женской прозы. Сделана попытка доказать факт важности подбора автором личных имён в исследуемом произведении, зафиксирована ценность антропоетонима, употреблённого в той или иной форме, для характеристики взаимоотношений персонажей. Приведены контекстуально самые интересные примеры использования антропоетонимов.

Ключевые слова: феминная проза, антропоетоним, денотат, личное имя, фамилия, апелятив, квалітатив, демінутив.

Сучасна українська фемінна проза останніми роками позиціонується дослідниками як знакове явище культурного життя країни (розвідки Р. С. Жаркової, Ю. Р. Кушнерюк, Г. А. Улюри й ін.). Насправді жінок-авторів нашої літератури не бракувало на всіх етапах розвитку українського письменства, однак наразі можна констатувати факт визначення обличчя сучасної літератури взагалі саме жіночим письмом. Як слушно зауважує Л. В. Таран, сучасним авторкам є що

опрацювати – вони мають виговоритися, виписати накопичене, «відкрити власні глибини і явити їх світові» [7, с. 158]. Вони пишуть в основному для жінок і про жінок, їхні героїні різні – сильні духом та інфантильні, самовіддані й легковажні, шляхетні й малодушні, експресивні й урівноважені. У передачі усіх відтінків характерів, максимальному виразненні художніх образів одну з вирішальних ролей виконують антропоетоніми. Власне ім'я як засіб глибинного пізнання тексту, розкриття сутності персонажа, поглибленого розуміння концепції літературно-художнього твору є органічною складовою ідіостилу письменниць, одним із найбільш вагомим, потужних засобів творення образів. Водночас, за словами Л. О. Белея, словесна характеристика денотата, розкриття його характеру через вчинки та взаємини з іншими персонажами є універсальним способом наповнення літературно-художнього антропоніма певною онімічною семантикою [1, с. 12].

Останнім часом усе активніше досліджується поетонімія творів сучасних авторок (праці С. Є. Панцьо, Н. І. Лісняк, А. І. Вегеш, І. Д. Скорук, Н. М. Бербер тощо). Проте власні назви в архітектоніці текстів Люко Дашвар досі не поставали об'єктом вивчення ономастів, у чому й полягає актуальність нашого дослідження. Метою пропонованої статті є простеження ролі, яку відіграють антропоетоніми в змалюванні образів персонажів роману Люко Дашвар «Мати все». Стаття має своїм завданням описати специфіку використання антропоетонімів у творі. Новизна роботи полягає в тому, що вона є першою спробою дослідження антропоетонімосфери творчості Люко Дашвар на прикладі конкретного роману. Під час аналізу антропоетонімії твору письменниці з'ясовано, що майстерний добір власних назв сприяє розкриттю авторської концепції, а вдале використання антропоетонімів виступає релевантною ознакою ідіостилу Люко Дашвар. Загальнонаукове значення статті зумовлено поглибленням розуміння специфічності антропоетонімного простору сучасної феміної прози.

Люко Дашвар, авторка роману «Мати все», особливості антропоетонімосфери якого ми досліджуємо у цій статті, належить до тих письменниць, що рішуче відмовляються від традиційних стереотипів закритості та кризь призму свого особистого життєвого, навіть інтимного досвіду починають говорити правду про людське «я» [5, с. 182], про світ людських взаємин, про багатогранність і суперечливість людської природи. Антропоетонімія слугує авторці провідним інструментом розкриття усієї складності й неоднозначності характерів персонажів її роману. Хоча детермінує вибір антропоетоніма не лише характер, але й зовнішність, вік, сімейний та соціальний стан персонажа, фоносемантика власного імені, стиль, структура ономастичної та ієрархії образної системи твору і, зрештою, індивідуальні авторські уподобання тощо. Ю. О. Карпенко писав, що багато хто з письменників приділяє увагу власним іменам у своїх творах, чимало «часу та творчих пошуків віддає ономастиці. Записники багатьох письменників рясніють почутими або вигаданими прізвищами, заготовленими про запас» [3, с. 211]. Так, Олесь Гончар на запитання щодо мотивів присвоєння імен персонажам відповідав: «Яке ім'я підібрати персонажеві – цьому завжди надаю значення» [1, с. 17].

Велике значення добору антропоетонімів надає й Люко Дашвар, про що свідчить їхня оригінальність, маловживаність (Едуард, Лідія, Марк, Марта, Неля, Олесь, Платон, Раїса, Соломія, Тимур, Яків, Ян), іноді – вишуканість звучання (Ангеліна, Іветта, Зоряна). Навіть якщо персонаж наділений загальноживаним іменем, усе одно для нього підібране незаявлене ім'я-квалітатив (Аська, Ганнуся, Котька, Лялечка, Натка, Нінуха, Нюся). Крім цього, авторкою вигадані заміники імені з метою показати, що, наприклад, для хутірської жінки Нінухи ім'я Іветта є таким самим екзотичним, як італійська страва: «– Ризотта Андріївна! – Нінуха підхопилася. ... – Мене звати Іветта! ... Андріївна! – Ну так! Іветто Андріївно!» [4, с. 106]; «Нінуха бігла за гостею, бурмотіла на ходу: – А повернетесь? А? Ризетта Іветтівна!» [4, с. 108]; «Надвір вискочила, до Іветти пнегься: – Ой! Ризотто Іветтівно, дороженька! А ми вас завтра чекали» [4, с. 129]; «Хоч би ім'я її вивчили, бо мамка її і Ризоттою, і Ризеттою обзивала, а вона Іветта... Іветта Андріївна ... – подумала Рая...» [4, с. 145]. Трапляються у тексті й заміники імен іншого, асоціативного характеру для називання молодих закоханих Платона і Раї, котрі можна зарахувати до конотонімів – варіантів онімів, що набувають у процесі функціонування значень, додаткових до основного [6, с. 107]: «Спи... Джульетта хутірська... Піду твого Ромео пігулкою травити» [4, с. 170]; «Ісусик... І Магдаленка його... Пішли...» [4, с. 314].

Про розуміння авторкою важливості значення антропоетонімів у художньому тексті свідчить надзвичайна насиченість тексту роману словами ім'я, прізвище, фамілія (розм. – «те саме, що прізвище»), тобто самими назвами антропоетонімних класів: «Я замовлю золотий ланцюжок із медальйоном у вигляді імені «Платон». Головне, щоби Платон не забажав медальйона з іменем «Рая»» [4, с. 241]; «Як звати?! Дівочка! Ти знаєш, як тебе звати? – Ліда Вербицька... – Записуйте! Лідія Вербицька! Прізвище в сиротинці дали? – Ні... – Ні?... А хто тобі його дав? – Мама...» [4, с. 270]; «Так ось у чому режим! Його стрижень – Вербицька. Систематичне підтвердження значущості власної фамілії» [4, с. 324]. Цікаво, що одному з персонажів, кримському татарині Ядгару, авторка укладає в уста роз'яснення етимології його імені та імені його коханої: «...загадковий Ядгар коротко пояснив, що ім'я в нього непросте. У перекладі з перської – «пам'ять»... – мене чекає Шайда, дівчина моя. А її ім'я в перекладі з перської означає «кохана»» [4, с. 154-155]. Персонажі Люко Дашвар надають неабиякого значення своєму прізвищу («А Ліді тепер куди?! Вона ж... Вербицька. Єдина з усіх справжня Вербицька! Хай навкруги все куплене – прізвища не віддасть! Стас і не ображається, що вона не Скакун» [4, с. 285]; «Ми... Скакуни... Ми – звичайні. ... – Вибач. Я – Вербицька... – То поясни. Вербицька... – вона не для Скакуна?» [4, с. 304]), вдаються до мовної гри з ним: «Присів на капот, закурив... – Доскакався... Скаку!» [4, с. 316].

Коли Люко Дашвар прагне передати неприязне ставлення одного персонажа до іншого, замість особових імен у звертаннях вона послуговується безонімною номінацією. Не називаючи адресата на ім'я, персонаж-мовець виявляє або презирство до нього («– Молодий чоловіче, цей подарунок покладіть у надійне місце, – сказала теща ... Він напружився... щоб не зірватися, не крикнути: «Який я тобі **молодий чоловіче**, стара ідіотко! У мене є ім'я, щоб ти...»» [4, с. 51]; «– Поговорімо про те, що стосується вас, молодий чоловіче. Питання по суті є? ... – Є! – замовк. Нахилився до Іветти. – Ви знаєте, як мене звати? Ви ім'я чоловіка своєї доньки вивчили чи у вас склероз, мат'яшу!» [4, с. 72-73]), або зневагу («– Мама попросила віднести до загсу заяви від імені Платона і дівчини. – У неї є ім'я? ... Шкода Платона. – А дівчини? – У неї є ім'я? – Певно. ... – Я його витягну. – А я поговорю з дівчиною. – У неї є ім'я? Ліда не могла пояснити собі, чому вперто відмовляється називати Раю на ім'я...» [4, с. 223]).

Авторка феєрично продемонструвала динаміку взаємин тещі й зятя, перебираючи варіантами його імені – від заміни апелятивом до зменшено-пестливого й офіційного повного та, врешті-решт, нейтрального за забарвленням гіпокористичного варіанту, яким називають уже «свою» людину: «– Ого! Та ти підвищення в Іветти заслужив, – зашепотіла Ангеліна. ... – Як був ти «молодим чоловіком» – ненавиділа. Як «Стасиком» і «Станіславом» став – простила. А як «Стасом» – полюбила» [4, с. 295]. Зверхнє ставлення високопоставленої Іветти до оточуючих виражається також у вживанні зменшено-пестливих варіантів імен. Зазвичай демінутивні вживаються для того, щоб показати приязне ставлення до адресата, але не у нашому випадку: ««Ти просто невдячна потвора, Ангеліночко!» – спокійно і жорстко казала мама. «Ой, святі-грішні, – бубоніла нянька. – ... Потворою обзивається, і тут же тобі – Ангеліночко». «Я вихована людина, Ангеліночко, – так

само спокійно і жорстко відказала Іветта. – Моя ... тітка завжди зверталася до прислуги тільки у пестливій і водночас зменшувальній формі. Тому ти для мене завжди будеш тільки Ангеліночкою. *Навіть якщо я захочу тебе вбити*. – *От і я – все* Лідочка й Лідочка, – *прошепотіла гірко*. – *І хутірська у нас...* Раєчка. *Усі – обслуга...*» [4, с. 280–281].

У антропоетонімію картину роману вплетені й плюральні форми особових імен, що виступають своєрідними соціальними маркерами: « – Отут ти і подохнеш, чоловіче із дивним іменем Марк! Маркам тут не місце. Як Платонам, Іоанам й Іаковам! *Тут виживають* Сашки. *Або Серьожки!*» [4, с. 250]. Крім того, авторка натякає, що імена Сашка й Серьожка – перші, котрі спадають на думку, описуючи вибір імені для новонародженої дитини: « – Та якби хлопець, так знаю... Сашка. *Або Серьожка. А дівчинку...* *Ми з дружиною разом подумуємо...*» [4, с. 322]. Нагадаємо, що Люко Дашвар дала імена Сашка та Серьожка персонажам свого першого роману «Село не люди», простим сільським хлопцям із вузьким світиком і обмеженими інтересами, які ніколи не розмірковували про високі матерії на противагу начитаним, мислячим, проникливим Платону й Марку з «Мати все».

Досліджуючи антропоетонімію роману Люко Дашвар «Мати все», ми дійшли висновків, що у творчому арсеналі письменниці особові імена є виразним провідником авторських ідей, важливим компонентом у системі образотворчих засобів, адже головне завдання антропоетонімів у літературі – працювати на художній текст, його розуміння й адекватне інтерпретування. Майстерно дібрані Люко Дашвар найменування персонажів дають їй можливість оперувати ними найрізноманітнішими засобами: вплітати у розповідь різні варіанти антропоетонімів від простих до неочікуваних, використовувати прийом уникання називання персонажами одне одного для передачі почуття категоричного неприйняття адресата, вдаватися до перекручування імені з метою демонстрації кривляння персонажа, надавати демінутивам нехарактерної для них конотації, застосовувати множинні іменні форми для створення ефекту типізації образів. Перспективи використання результатів дослідження полягатимуть у подальшому вивченні поетонімосфери творчості інших репрезентанток сучасної жіночої прози.

Література:

1. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії / Белей Л. О. – Ужгород, 2002. – 176 с.
2. Галич В. М. Антропонімія Олеса Гончара: природа, еволюція, стилістика / В. М. Галич. – Луганськ : Знання, 2002. – 212 с.
3. Карпенко Ю. Специфика имени собственного в художественной литературе // Літературна ономастика : збірник статей / Ю. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 205–220.
4. Люко Дашвар. Мати все : [роман] / Люко Дашвар. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 333 с.
5. Павличко С. Виклик стереотипам: нові жіночі голоси в сучасній українській літературі // Фемінізм : монографія / С. Павличко. – К. : Основи, 2002. – С. 181–187.
6. Словник української ономастичної термінології [уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В.]. – Х. : Ранок-НТ, 2012. – 256 с.
7. Таран Л. В. «Бути самій собі ціллю» (Автобіографізм у творчості сучасних жінок-авторів) / Л. Таран // Українознавчий альманах. – 2011. – Вип. 6. – С. 157–162.

УДК 821.161.2'06-2.09(045)

М. М. Коновалова,

Маріупольський державний університет, м. Маріуполь

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ П'ЄСИ ЮРІЯ ТАРНАВСЬКОГО «ЧОТИРИ ПРОЄКТИ НА УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРАПОР»

У статті розглядається п'єса як оригінальний художній текст, який синтезував літературу, образотворче мистецтво, авангардний театр. Досліджуються жанрові особливості тексту, його архітектоніка. Наголошується на авторській стилістиці твору як своєрідному мовному експерименті, що розширює можливості функціонування мови в сучасному мистецькому дискурсі.

Ключові слова: п'єса, глобалізована ремарка, архітектоніка тексту, мовний експеримент.

GENRE-STYLISTIC FEATURES OF YURIY TARNAWSKY'S PLAY «FOUR PROJECTS TO UKRAINIAN NATIONAL FLAG»

The article considers play as the original literary text, which synthesized the literature, cubism visual art, pop art and vanguard theatre. Genre features of the text, it's similarity to the vanguard directions of theatre art area are researched. Architectonic of the work is determined as atypical for classical drama, which is dominated by descriptive texts and presented action at the scene. The author's usage of the Ukrainian national attributes is analyzed in the spatial text of the play as the positioning of the conflict of the poet (poet in emigration) and society. Attention is drawn to the metaphorical interpretation of text as the primary code of information. Analyzing stylistic of the author's work as a kind of linguistic experiment that expands functional abilities of language in contemporary art discourse.

Conclusions are made on the implementation of artistic ideas and methods, experimentation styles of Y. Tarnawsky in Ukrainian literature and of it's worthy positioning in the paradigm of world literature.

Keywords: play, globalized remark, architectonic of the text, linguistic experiment.

ЖАНРОВО-СТИЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПЬЕСЫ ЮРИЯ ТАРНАВСКОГО «ЧЕТЫРЕ ПРОЕКТА НА УКРАИНСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ФЛАГ»

В статье рассматривается пьеса как оригинальный художественный текст, который синтезировал литературу, изобразительное искусство, авангардный театр. Исследуются жанровые особенности текста, его архитектурника. Акцентируется на авторской стилестике произведения как своеобразном языковом эксперименте, расширяющим возможности функционирования языка в современном художественном дискурсе.

Ключевые слова: пьеса, глобализованная ремарка, архитектурника текста, языковой эксперимент.

Поетія та проза Ю. Тарнавського позиціонується чіткими настановами на експеримент, змістовими та формальними пошуками, стилістичними новачками. Мистецькі ідеї письменника з часом знайшли своє вираження і в драматургії. Перша п'єса Ю. Тарнавського «Чотири проєкти...» вийшла друком 1973 року. Довгий час автор не звертався до цього жанру, і лише в 1998 році вийшла збірка драматичних текстів (гексалогія) під назвою «бх0». Шість п'єс, побудованих на анти-